

Numărul 32.

Oradea-mare 12 25 august 1901.

Anul XXXVII

Apare duminică. Abonamentul pe an 16 cor., pe $\frac{1}{2}$ de an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei.

În chestiunea limbei literare.

— Respons dlui Duiliu Zamfirescu. —

Poeții sînt chemați a-și exprima, fiecare în propria sa formă, simțirile primite direct de la lumea reală, dar nu a-și slăbi această lucrare creatoare prin priviri de-alături spre o altă lume subiectivă. Puterea lor intelectuală trebuie întrupată în opere de artă, iar nu mistuită în elaborări de critică.

Maioreescu, Critice, II. p. 212.

În numărul din 1 iunie al „Nouei Reviste Române” dl Duiliu Zamfirescu anunță apariția părții din urmă a romanului său „Viața de la țară” și dă în acelaș timp câteva lămuriri privitoare la limba, în care dsa ș-a scris romanele și nuvelele de până acum. Lămuririle aceste inse s’au făcut un lung articol asupra limbei noastre literare în general; ni se desfășură în ele un mic program, se emit păreri și teorii și se fixează condiții de dezvoltare a limbei. Autorul, adevărat, vorbește numai de „limba romanului”, cum inse nuvela, poesia și drama cad în aceeaș categorie a literaturii artistice, chestiunea nu poate fi separată și credem că nici autorul n’a voit să afirme, că romanul ar pretinde o limbă deosebită de aceea a celorlalte genuri literare amintite.

Subiectiv, ca orî ce artist, dl Zamfirescu pledează în favorul său, vrînd probabil să ne convingă, pe calea documentării indirecte, că limba romanelor dsale este singura limbă corectă și admisibilă ca normă în prosa românească. Argumentul principal pe care-l invocă este afirmațiunea, că limba sa este o limbă viue, pe când alți scriitori și îndeosebi prosatori de origine ardeleană, întrebuintază o limbă, care e *neromânească*, fiind că presintă influențe de limbă și gramatică streine și care e o limbă *moartă*, fiind că se compune din elemente desgropate în mare parte din cronicarii noștri.

Chestiunea limbei de altfel constitue un favorit

obiect de ocupațiune a dlui Zamfirescu. Încă în prefața nuvelor dsale de la 1888 manifestă oarecari tendințe reformatorice, spunînd, că după ce stratul țeranului e reprezentat în literatură prin Slavici, iar stratul mahalalelor și al orașelor de provincie prin Caragiale, trebuie să i se facă ioc în literatură și unui al treilea strat, viū și existent și acela, anume clasei subprefectului și a sublocotenentului, de al căror reprezentant literar — fără să ni-o spună — se proclamă pe sine. „Cred — zice dl Zamfirescu la acel loc — că trăește în clasa (aceasta) o mână de familie, care, cetînd literatură românească și avînd o cultură generală cu mult mai întinsă, au ajuns să formeze o limbă *usuală curată*, ba chiar *elegantă*. Nu e oare acesta drumul pe care trebuie să punem novela și romanul nostru?”

Aceste continue ocupațiunii ale valorosului nostru poet și romancier sînt desigur legitime. Limba, ocupînd un loc atît de important în arta sa, e natural ca să o îngrijească cu dibăcie, să chibzuiească îndelungat asupra ei și s’o întrebuinteze în măsura în care convine artei și principiilor sale estetice.

Ne miră inse, cu toate astea, stăruința cu care dl Zamfirescu ține să ne introducă în misteriile limbei sale. La ce bun? Cerem noi pictorului să ne tradeze taiele compoziției armonice a culorilor? Cerem oare poetului să ne comunice dificultățile ce le întimpină la întruparea unei concepțiuni poetice, sau chiar să ne espună teoriile lui de poetică și de limbă?

Nici decum! Artistul să creeze. Arta lui vorbește de sine. Și e la rîndul publicului, de-a se lăsa impresionat de ea, de-a primi ce e pe gustul său, satî a respinge contrarul. Un roman bun, ca și orî ce alt product literar, n’are nevoie de comentariu lingvistic. El are să influențeze prin valoarea-i inerentă și dacă autorul este o individualitate puternică, un geniu, influința romanului se va simți în mod firesc

și regenerator și asupra limbei, fără ca autorul mai întâi să ne fi atras atenția asupra calităților sale.

Nu mai puțin ne surprinde procedeul dlui Zamfirescu, de-a căuta să se pună pe sine în relief, detestând pe alți scriitori și încă dintre cei cu reputație absolut stabilită, cum e Slavici, pe care dl. Maiorescu îl consideră printre „scriitorii cei mai cu limbă românească ce i-a avut vreodată literatura noastră”,¹ cum sunt Coșbuc și Niță Popovici.

Un artist format, cum e și dl Zamfirescu, când se pronunță asupra colegilor seide muncă în ogrorul literaturii, riscă de obicei a le face nedreptate. O judecată obiectivă, desinteresată, îi este aproape cu neputință. Avându-și propriile sale principii, va milita totdeauna în gîrul aceluia și nu va reuși, sau eventual nici nu va voi să vadă lucrurile prin prisma estetică a colegilor seide de alte principii. Și cu cât artistul e mai preocupat de vederile sale proprii, cu cât mai puțin va ști să se ridice la un nivel științific al chestiunii abordate, cu atât mai ușor va deraii din calea adevărului și se va perde în reflecțiuni adeseori violente, cari nu pot găsi aprobarea oamenilor cu judecată nepărtinitoare.

Iată pentru ce în fruntea șirurilor acestora am pus cuvintele dlui Maiorescu, adresate odinioară poetului Vlahuță, când acesta într-o conferință de la Ateneu făcuse o greșită interpretare a fondului poeziilor lui Eminescu. Cuvintele aceste de altfel s'ar mai putea adresa multora dintre tinerii noștri scriitori de astăzi, poeți și estetici, aparținători unei anumite direcțiuni, cari își fac o plăcere deosebită de-a combate cu extremă intoleranță pe toți câți nu adoptă principiile în cari jură densii, ei vor să ducă literatura română pe alte căi înainte.

Dar în definitiv fixitatea limbei noastre literare fiind încă un ideal îndepărtat, reflecțiunile în gîrul ei nu pot fi inutile. Discuția e deschisă pentru orii și cine. Esprim numai un principiu stabilit, când zic, că această discuție e mai mult de competența filologilor și a criticilor estetici, iar artiștii în primul rînd sînt chemați să furnizeze materialul trebuitor și nu să preconizeze ei teorii. Teoriile odată înse ce sînt exprimate, fie și de artiști, trebuie supuse unei aprecieri.

Înainte decî de-a insista asupra modului cum dl Zamfirescu vorbește și gîndește despre câțiva colegi ai seide, fruntași în literatura noastră contemporană, să-mi fie permis a me interesa de vederile dsale în chestiunea limbei literare, în special a limbei în care trebuie scris romanul.

*

Limba să fie *viue*, — iată condițiunea principală pe care o cere dl Zamfirescu, iar drept condițiunii secundare: limba să fie *curată* și *elegantă*.

Autorul se găsește aici în o contradicție vedită. Noțiunea de limbă viue nu numai că nu cuprinde în sine și pe celelalte două condițiuni, ci le este de-a dreptul opusă. Un partisan al purismului și al eleganței limbajului, nu poate fi în acelaș timp pentru limba viue pe toată linia. Causa e foarte clară. Câtă vreme trăim în contact cu popoare streine, câtă vreme limba noastră se află în stadiu de evoluare, nu poate fi liberă de elemente streine și de diferite alte neajunsuri. Iar, încât privește *eleganța*, asupra căreia dl Zamfirescu stăruie atât de

mult, ea nu poate avea decât un rol foarte relativ, nu este decât o însușire absolut individuală a unui scriitor (dl Zamfirescu de pildă posedă această însușire!) și nu constituie nicăiri un principiu științific, o condiție, de care ar depinde rezultate și progrese mari în literatură.

Contrazicerea dintre condițiile fixate în acest chip ni se va desluși și mai mult, arătând, ce înțelege dl Zamfirescu sub limbă viue.

Sub limbă viue înțelege dsa limba vorbită de clase sociale supra puse poporului, sau limba usuală, cum e rostită: la universități, pe la diferite instituțiuni ale statului, în redacțiunile ziarelor, în familiile culte etc.

Dl Zamfirescu admite, că limba aceasta usuală nu este nici curată, nici elegantă. Un alt scriitor, mai tiner ca dsa, o caracterizează chiar în termeni foarte aspri, dar destul de judicios, scriind următoarele:

„În mână orii ce ziar româneș, o carte de „școală, un regulament militar, o lege, o circulară „ministerială, o revistă bisericească; ascultă discursurile de pe la tribunale și din Corpurile leguitoare, „cursurile de la universitate și veđi ce *corcitură de „limbă* se scrie și se vorbește de cei mai mulți oameni *cultți* în țara românească de 30—40 de ani „înceace, o limbă impestrițată, barbară, degenerată, „fără miez, fără caracter propriu național, — o limbă „pripășită, importată din Franța, îmbrăcată doar în „fugă într'un fel de haină românească, haină ca vai „de ea“...¹

Și această „corcitură“ este limba *viue*, pe care dl Zamfirescu voiește s'o ridice la dreptul de a figura în romanele noastre și a o impune chiar ca o condiție *sine qua non* tuturor scriitorilor?

După cum se pronunță, se pare că da. Dsa într'adevăr e de părerea, că odată ce această limbă este vorbită, orii cât ar fi ea de „rudimentară“ și de falsificată, trebuie să-și găsească expresie și în literatură. Romanele, cari tratează despre pătura socială, în care se vorbește astfel, trebuie și scrise în limba aceasta.

Și iată-ne astfel invitați a întrebuița în prosa noastră artistică o limbă, al cărei palid substrat este româneș, deasupra-i un strat de cuvinte grecești și turcești, câteva latinisme rămase pe urma fericțiilor Laurian și Maxim, apoi franțuzisme cu nemiluita. Iar la aceste se mai adaugă și alte defecte, așa zicînd organice ale limbei vorbite, pentru ca icoana limbei usuală să fie cât să poată de fidelă.

De pildă. Esistă un defect general, mic în aparență, dar destul de ciudat, în limba vorbită și scrisă de pătura cultă din București, concordarea greșită a subiectului cu predicatul. Iată câteva casuri, găsite din întemplantare.

Un profesor universitar: „În anii din urmă s'a început o importantă publicare a profesorului Babeș, în care se găsește multe noțiuni (!) de tehnică“... (D. N. Voinov, Principii de microscopie.) — *Un pretins excelent stilist*: „Pentru a face o poetică se cere anumite cunoștințe (!) ... „Se pune două (!) complimente“... „La unele din aceste versuri le lipsesce silabe...“ (Ionescu-Gion, Despre poetica lui Manliu). — *Doi ziaristi de frunte*: „Ce ne spune documentele despre vechimea Românilor din Transilvania“... (I.

¹ Critice II, 247.

¹ I. Rădulescu, în „Omagiul lui Maiorescu“, 461.

Nădejde, teză)... „Un om politic nu înseamnă nimic, dacă nu *consimte* cu cetățenii de la Dorohoi“ (Panu, Cronică.) — Ziarul „Universul“ își anunță astfel apariția unui roman al său: „Ce *este* (!) hoții de onoare?“... — O soție de profesor: „Onorabile, am audiat că ți se pregătește câteva scătoalce, accompagnate cu căpățini de miel“... (Dna Păun către prof. Mirescu.) — Un funcționar ministerial vorbește despre „relele ce ne roade“... (G. Sion, Conferință) etc.

Am putea continua la infinit șirul acestor modele de gramatică românească, întrebuițată în graiul usual. Formele aceste revin și mai des în diferite versuri. Aici înse le putem privi mai mult de licențe poetice. Până și Bolintineanu păcătuia adeseori în privirea congruenței, chiar și în strofe frumoase ca:

„Acuma e ceasul durerilor rele,
Când focul albastru pe munte lumină,
Arama duioasă în turnuri suspină
Și *umbrele ride* de oasele mele“...

(„O noapte la morminte“).

Și afară de acest defect de concordare mai sunt și alte grave abnormități gramaticale, cari toate făcând parte organică din limba vorbită, ar trebui, conform condițiunei formulate de dl Zamfirescu, să-și aibă și ele locul lor și în limba romanelor noastre...

Cel ce înaintea tuturor înse nuse conformează principiului limbei usuale este însuș dl Duliu Zamfirescu.

Limba romanelor sale nu este o copie a limbei usuale, nici chiar în partea aceea a lor, unde o astfel de limbă s'ar fi putut admite, anume în dialoguri sau în convorbirile dintre personajele figurante.

Viue este limba sa, incontestabil. Cel puțin în mare parte. Ea este bine îngrijită, epitetul de elegantă i se potrivește escelent, căci e ca o haină tăiată după moda cea mai nouă. Așa că individualitatea esteroară a autorului se manifestă destul de credincios prin ea.

Și cu toate astea nici chiar în direcția aceasta nu e consecuent. În părțile descriptive sau de analiză sufletească limba dsale devine mai caldă, atributele se îmbogățesc, propozițiile i-au dimensiuni mai mari și în ele intră un șuvoi de cuvinte din popor, — desgropate din cronicari, ar zice dsa.

Dar apoi versurile dlui Zamfirescu! Să vedeți aici o ciudată împărechiere de cuvinte, o limbă în care se ating extremele, neologisme forțate, alătura cu cuvinte din cel mai vechi grai românesc, „ciorchine“ rimând cu „glycine“, „palid“ cu „geniul valid“, „doinele vremii“ cu „razele gemii“ etc. etc.

Așa că din ori ce parte am privi lucrurile nu găsim pe teoreticianul în deplin acord cu practicianul Zamfirescu. Vom mai insistă înse totuș asupra tesimalor sale, dată fiind evidenta lor tendință.

(Finea va urmă.)

IL. CHENDI.

Pe muntele „Borviz“.

Și urc... urc... Privind d'asupra-mă
La trupul bradilor prelung
Îmi zic, c'un fel de multămire,
„La vârf acum o să le-ajung“...

Pe mine aerul apasă;
Simt roua greului urcuș
Pe fruntea mea de foc încinsă:
„O să-î ajung acuș, acuș“...

Și urc... și urc... răsbind tăcerea
În care-abia un ciripit,
Din când în când, cu sfioșie,
Se 'nnalță, par' că ostenit...

Iei, colo raze de lumină
Pétrund umbrosul nalt desis,
Pun pete de-aur pe cărare,
Pe 'nchisul braților frunziș...

Din când în când, o fișire
Ca răsfoitul unei foi:
Câte-o șopărlă 'mpestrită
De frică fuge înapoi...

Și urc... și urc mereu, iar brații
De ce me urc, mai lungi se fac...
Ascult cum inima și ceasul
Tot pe-o măsură bat: tie-tac...

În fine! Trec de 'nnalta frunte
A unora, mai jos rămași;...
Dar alții 'n lături se ridică
Mai lungi în crângi și mai stufoși...

Pe piatra treptelor negrite
Acoperite de-un mușchiu gras,
Răsună pașii... Ce plăcere!
Alți brați în jos au mai rămas...

Stați câte-o clipă să răsflu,
Pe câte-o laviță greu cad, —
Iar ochii mei în sus măsoară
Tulpina dreaptă-a vr'unui brad...

Ce dulce soarele s'arată
Din albăstriul luminiș!
Ce mult îmi place-a lui căldură
După răcoara din desis...

A! iată primul vârf, în fine!...
E luminos, și e umbrat
De cerul mai aproape-acuma...
Privesc duios încremenit...

Căți codri 'ntinși pe câte vârfuri
Se desfășoară 'n larg decor,
Și-ascultă cântecu 'n surdină
De vânt și frunze zise 'n cor!...

Și unii se privesc pe alții
Surprinși de-atâtea 'nfățisări

Sub jocul umbrei și luminei:
Jos vineți toți, cu soare 'n zări...

Un nor ne trece pe sub soare
De-odată pune în tablou
Un schimb de ton și perspectivă,
Iar farmecul se face nou...

Dar mai presus de tot și toate
E vraja cerului senin
Cu răzi pierdute 'n adâncime,
Cu scântelei de aur plin...

Și toate-acestea, pun în suflet
O 'ntreagă spuză de simțiri
Ce-și tot restrîng pe urmă cercul
Spre punctul unicei gândiri:

Spre Creatorul! — El e-adâncul
Adâncurilor lunci 'ntregi...
Mărire Ție-acum și pururi:
Tu numai Slava-ți înțelegi!...

Tu numai, legile de taină,
Prin care 'ntregul Univers
Mișcarea toată și-o așează
Ca vorba 'n ritmul unui vers...

Prin Tine omul se înalță
Atâta cât i-ai preursit, —
Ca fluturul, ce are aripă,
Dar sborul vecinic mărginit...

Mărire Ție-acum și pururi!
Eu, mic, abia de îndrănesc
Să 'nnalț priceperea-mă spre Tine,
Din coperișu-mă pământesc...

Dar simt smerita mea iubire
Într'aripându-se, sburând
Într'un estaz nespuz de dulce,
Pe raza dornicului gând...

Simt bunul păcii ce purcede
Din înălțimile-Ți cereșei,
Mângăietor îndemn de viață
Pe calea celor sufletesci...

O! mulțămire Ție, Doamne,
Că 'n aste clipe am gustat
Din Raiul Teu, din raiul Firei
Un farmec ce-mă părea uitat...

Voiu pogori în ale lumii
Mulțimi de griji, deșertăciuni, —
Dar și de jos, o să se 'nnalțe
Spre Tine-a mele rugăciuni!

20 iunie, 1900 Slănicul-Moldovei.

N. G. RĂDULESCU-NIGER.

Tatăl cu zece fii.

(Poveste.)

A fost odată ca nici odată... A fost un moș, ce avea zece fii voieni și chipeși de se uită o lume după ei cu gura căscată. Dacă buna lor mamă, Dzeu s'o ierte, nu pune să-i vrăjască, să nu se lege „deochiul” și „ceas-rêul” de ei, pe minut de ceas ar fi fost tot deochiați, — dar așa, purtând cățelul de ai (usturoi) vrăjit în sin, puțin le pásă și nu-i dorea nici capul!...

Moșul, dragă Doamne, sta bine, căci muncise din greș la tinerețe și baba lui păstrase sub nouă lăcate agonisala moșului. Că altcum nu ajungea el cât hăul să fie cunoscut, cale de o poștă și mai bine numai sub numirea de „bogotanul”!...

Dar ce e drept la el s'a dat de dreaptă zicala: „Mulțimea copiilor, bogăția românului”... I-a și eșit copii toți cuminți, ascultători și harnici... Care cum eșia din „cămașa lungă” și eră mână de ajutor moșului. Toți ascultau și îndeplineau poruncile și orânduile lui... Unul n'ar fi eșit cât e negru sub unghie din povețele moșului...

La o asemenea casă nici nu putea să nu-i meargă bine și în spor toate... Dzeu binecuvântă casa în care domnește pacea și buna înțelegere!...

Pe nouă din fii i-aședase bătrânul la casele lor și la fiecare i-a dat car cu boi și plug... Nurorile încă mai aduseră câte ceva, că fii „bogotanului” n'au luat pe te miri cine.

Peste puțin însurând și pe al zecelea și trecând zorul ospetului, nașul și-a chemat fii și nurorile la sine și le-a zis:

— M'am străduit destul, până v'am vedut mari... Me bucur că ve ved căpătuți pe toți... De-acuma înainte doresc să me hodinesc și eu puțin și de aceea m'am hotărit să-mi impart toată averea între voi; ca nu cumva după moartea mea, la împărtașite, se ve certăți ca orbi și să ajungeți de ris la lume... O bucățică de pâne și un așternut voi găsi doară în casa voastră...

Și și-a împărțit moșul tot ce avea fii și pe seama lui nu și-a oprit nimic.

O bucată de vreme o duse el bine, n'avea ce zice. Fii și mai ales nurorile se întreceau care de care să-l omenească mai bine... Dar după ce s'a învechit, cum se zice, sita, numai el șcie cum o ducea.

Eră tocmai în toiul muncii și fii moșului plecau și se întorceau acasă cu noaptea în cap. Moșul mergea la unul din fii și și găsi nora certându-și copiii și nici nu băgă de seamă că i-a intrat socrul în casă...

Binișor se furișă bătrânul pe ușă și trecea la al doilea; dar și aici n'o nimeria mai bine... Nora eră mâniașă foc, că bărbatul nu i-a lăsat lemne tălate și n'a avut cu ce face de mâncare... a treia că-i face cuptorul fum și nu a fost chip să gătească nimic... cea de-a patra că a lăsat-o bărbatul fără o mână de făină... A cincea se vaită că o ține un junghiu; a șeasa că o doare o măsă, cu toate că până nu se ivea moșul în pragul ușei, eră sănătoase ca ferul... A șaptea noră eră foc și pară că a scăpat vitelul și i-a supt vaca... a opta că cănela mănecase din vatră mănecarea, ce-o păstrase pe seama moșului... A noua dracul mai șcie pentru ce eră suferată...

Înmormântarea unui soldat pe câmpul de rebel.

Cea de a zecea, când ajungea moșul la ea pe inserate — îi primia chipul mai ominește:

— „Bine, tătucule, zicea ea, așa târziu la noi?... Nu ne-a mai rămas nimic de ale gurei... Cred că ai mâncat pe la cumnatele cealalte și nu ți-o fi foame!“

— „Am mâncat... mâncat!... îngână bătrânul oftând una din adânc și dând din cap.

Cam așa o ducea moșul în toate zilele... S'ar fi plâns el, nu-î vorbă, ficiilor, dar nu voia pentru toată lumea asta să le facă netraî în casă... De căit se căia el destul, dar vorba ăluia: „După ploae chepeneag!“

Intr'o zi l-a dus norocul lui pe moșul, căci alt cineva n'a avut cine-l duce, — l-a dus la un prietin al seü din copilărie, ce ședea în alt sat și-î des-tăinuî tot:

— Din toată averea mea cea mare, am ajuns acum la bătrânețe, să mânânc mere pădurețe; se tânguî bietul moș.

— „Reü și fără cale ai făcut, că ți-ai dat tot pe mâna copiilor; zise prietinul moșului. Eü încă am de la Dzeü copii, dar odată cu capul n'aș fi făcut ca tine: că nu uită: „Un tată e în stare să țină zece copii; dar zece copii nu-s în stare să țină un tată“... Dar ce s'a făcut s'a făcut... nu se mai poate desface și pace... Ține traista asta!“

Și i-a dat o traistă plină cu hârburi de blide și oale sparte; mai șoptindu-î, ce i-o fi șoptit moșului la ureche. Și pe urmă bătrânul, mulțamiudu-î și luându-și remas bun, plecă cu traista după gât și merse la ficiorul cel mai mare.

„Ce-o fi având socrul meü în traista ăia?... Se întrebă noră-sa, când intră moșul în casă... Ia să me iaü bine pe lângă el... O fi avut nescaüva bani îngropați, și acuma i-a scos la lumină“

— „Da bine tată; zicea lingușindu-se; unde ai fost de nu te-ai arătat toată ziua pe la noi? — Ia ședi!... parî ostenit... ține un pahar de rachieș induleit!... l-am gătit anume pentru dta... i-am pus pus și secărea“

Și i-a dat rachiu... și i-a dat mâncări de care plăceaü moșului și seara spuse bărbatului cum moșul a venit cu o traistă plină.

Amândoi, după ce s'a liniștit lumea, ascultară la ușa odăiei în care eră culcat moșul și audiră ceva sunet — așa ca de bani... Moșul își numără hârburile și l-au audit cum își vorbeșee lui singur: „Bine că v'am păstrat pe voi, dragi gălbiorî!... Ferice de ficiorul, care m'a omeni mai bine... Aceluia ve las după moarte!“

A doua zi, atât ficiorul cât și nora cea mai mare nu șcieau cum să vorbească și ce să mai facă moșului... L-au oprit la ei toată ziua... A doua și a treia zi iar...

Ceialalți frați mirosiră că tatăl lor a venit la fratele cel mai mare cu o traistă plină... Le-a spus cine l-o fi vădu... Și câte nouă, venind la al zecelea, și-au zis:

— „Ca să nu mai iasă sfără în țară și să ne șcie toată lumea, mai bine să ne invoim între noi și să ținem pe tata fiecare câte o lună și după moarte să împărțim banii frățeșee între noi!“

Și așa aü și făcut... Moșul trăia acuma ca în sinul lui Arvam... Ficiorii și nurorile se întrecaü care de care să-î îndeplinească toate vrutele și pof-

tele. Brânză de iepure să fi vrut și lapte de cuc să fi pofțit, ar fi fost în stare să-î deie!...

Intr'o zi se simți moșul reü... vedea că s'a strins funea la steajă... că i se apropie capetul vieții și și-a chemat totți ficiorii și toate nurorile la cel mai mic; unde-l ajunsese ceasul morții, și le-a zis:

— „Dragii mei!... eü nu mai am multe pe acest pământ. Moartea stă la capul meü... Ve mulțamese la totți pentru grija ce mi-ați purtat-o!... Când mi-am împărțit averea între voi, mi-am oprit o traistă plină cu galbeni... Voiam să o las după moarte, celuia ce m'a omeni mai bine... Toți m'ați omenit într'o formă, n'am ce alege... Împărțiți dar băneul din acea traistă frățeșee între voi... Traista e îngropată încă din noaptea aceea... cel mai mare șcie din care noapte... în locul cu zare!“

Atăta fusese de ajuns... Nicî nu sfărși bine moșul vorba și casa eră goală... Toți alergară să caute traista. Se temeau, veđi Doamne, să nu pună careva la o parte din bani...

Bietul moș, vedënd până unde merge dragostea copiilor și a nurorilor, oftă una bună... și-apoi alta și alta... La a patra oftare... cea mai lungă... cea mai grea... și-a dat sufletul, fără pic de luminare în mână și fără să aibă cine-î închide ochii... Dzeü să-l ierte!...

Ficiorii găsiră traista la locul arătat și se ciudiră mult, că aü găsit în ea numai hârburi... Toc-mai pe fund aü dat peste un petec de hârtie, pe care sta scris: „Un tată e în stare să țină zece copii, dar zece copii nu-s în stare să țină un tată!“

Pe moș l-au îngropat cu cinste... De... le fost rușine de gura lumii să-l ducă la locul de veci ca pe un calic!...

Și se odihneșee moșul acolo unde e; iară ficiorii, de trăiesc, or fi pătimând și ei patima tatălui lor, că: „Ceea ce semeni și culegi!“

Și încăleai pe o șea etc...

(Audită, când eram copil, de la tatăl meü Enciü Toader, poreclit „Cărăbuș“, din Habic.)

I. ENCESCU.

Inferioritatea intelectuală la femeî.

Înainte se pretindea, că creerul femeese fiind mai ușor la cântar decât creerul bărbatului, din această diferență de greutate, ar rezultă o inferioritate intelectuală, mai mult sau mai puțin însemnată.

În timpul din urmă, diferiți neuropatologi aü căutat, ca din studiul unor anumite părți ale creerului, să facă un studiu comparativ asupra elasticității cerebrale.

Rüdinger a ajuns la conclusia, că circonvoluțiunile locului frontal și parietal, despre care se pretinde că ar avea o însemnatate specială în viața intelectuală, ar fi mai puțin dezvoltată la femece ca la bărbat.

Lombarso crede, că sensibilitatea pielei față de dureri, ar fi mai mică la femeî. În ce priveșee activitatea musculară, ea nu este inferioară la femeî numai din pricina puterei fizice mai mici, ci din pricina unei îndemănări mai puțin pronunțată.

Desteritatea degetelor feminine ar fi numai o fabulă, căci din momentul în care un bărbat se decide a executa un lucru așa zis feminin, de pildă: croitoria, țesătoria, bucatăria etc. lucrul bărbatului e cu mult superior celui femeesc. Ceea ce se afirmă ca ceva deosebit în viața femeii, e că instinctul ar juca un rol mai însemnat ca la bărbat.

Înse cu cât un animal e mai perfect, cu atât mai puțin e condus de instinct. În locul instinctului la bărbat vine rațiunea. Instinctul face ca femeia să semene mai mult animalului, să nu fie independentă, să fie sigură și veselă. Așa se explică de ce femeia e lipsită de spirit critic, e mai mult influențată de opinia generală, mai suggestibilă, mai conservatoare.

Precum animalele fac de timpî imemorabili celeași lucruri, și omenirea ar fi ramas în aceeaș stare, dacă ar fi fost formată numai de femei. Ori ce progres se datoreșce bărbatului. Inferioritatea desvoltării intelectuale a femeii, face ca morala femeii să fie mai mult o morală de sentiment, nefindu-i accesibilă morala basată pe rațiune.

O altă manifestare a acestei inferiorități, constă în violența afectelor și în imposibilitatea de a se stăpâni.

Dacă femeia n'ar fi slabă, atât din punctul de vedere fizic, cât și intelectual, dacă n'ar fi de obicei înofensivă, grație împregiurărilor date, ea ar fi cu deseversire *periculoasă*.

Atât despre partea fizică.

În ce priveșce acțiunile intelectuale propriu zise, Möbius crede că femeia ar posedă în realitate dispoziția de a deveni elev-model. Înse el se grăbeșce a adăugă, că cu cât mai lipit de pătrundere e profesorul, cu atât mai mulțumit ar fi el de elevele-model cari învață bine dar papagaliceșce.

Dacă înse marea majoritate a secsului femeesc învață atât de puțin și uită atât de repede ceea ce a învățat, cauza e voința lor.

De obicei femeia are în mod exclusiv interese personale. Atunci când n'are imediat un avantaj personal, nu mai simte atracție pentru studiu.

Productivitatea, adică spiritul de invențiune, lipseșce cu deseversire femeii. Chiar și altele cari au fost întotdeauna accesibile femeii, de es. muzica, pictura, s'a putut observă la femei lipsa fantasiei creatoare, originalitatea la poete.

Asemenea și în gastronomie și la mode, invențiunile sânt în cea mai mare parte datorite bărbatilor.

În gineologie, mai cu seamă în arta moșitului, influența femeii a fost mai mult o piedică decât o îndemnare la progres. Chiar și în viața de toate zilele se observă la femei, lipsa cugetării independente. Numai prin violenție și prin mascare, femeia câștigă une-orî în defavoarea bărbatilor.

Mascarea, adică a minți, iată arma naturală și indispensabilă, la care femeia nu poate renunță.

Din punctul de vedere teleologic, aceste particularități intelectuale ale femeii, se explică din menirea pe care o are, adică a fi mamă. Natura a înzestrat-o cu toate ce-î trebuie pentru aceasta, înse nu are puterea intelectuală egală bărbatului.

Resultă deci, că inferioritatea intelectuală nu numai că există, dar este chiar trebuincioasă, nu este

numai un fapt fiziologic, dar un postulat fiziologic.

Femeia, ea să fie ceea ce i-a fost hărăzit de natură, nu trebuie să concureze cu bărbatul. Printr'o activitate prea mare, nu numai că se zăpăceșce, dar se și îmbolnăveșce. Sănătatea popoarelor se subminează prin acțiunea femeștilor. Femeia devine infirmă atunci când nu mai poate sta în serviciul speciei. Din această cauză suferă bărbatul și urmașii. Este deci de datoria medicilor a îndrumă și a povățui.

Maî există și altfel de inferioritate intelectuală. Femeia nu numai că e dotată din natură cu mai puține daruri intelectuale, dar le și pierde mai ușor.

Möbius încearcă a explica și acest fapt din punctul de vedere teleologic.

Misiunea principală a vieții femeșce constă în aceea, ca fata să capete un bărbat. Toate talentele sânt dirijate în această direcțiune. Atunci când scopul e ajuns, se observă o metamorfosă complectă. Ea pierde în realitate talentele pe cari le posedă înainte, după câțiva ani de căsătorie, după câteva faceri, se observă un fel de timpenie. Möbius protestează în potriua afirmării că aceasta transformare e datorită numai faptului că femeia își petrece timpul cu creșcerea copiilor și cu gospodăria.

Din faptul că nu toate suferă această schimbare, Möbius deduce că la aceste sânt în joc, în primul rând, calitățile născute.

Poziția intelectuală mai înaltă la bărbat, s'ar putea deduce de acolo că maturitatea la acesta apare mai târziu ca la femeie. Animalul cu cât e mai desvoltat, cu atât mai târziu devine matur.

Bărbatul mai e superior și din alt punct de vedere. Pe când femeia îmbetrăneșce repede, bărbatul își păstrează puterile intelectuale până la sfârșitul vieții. În ceea mai mare parte a casurilor intelectul femeii slăbeșce odată cu dispariția regulei.

Această slăbire se manifestă adesea prin aceea că femeia devine palavragioaică, cicălitoare, etc. însușiri cari în ochii poporului sânt caracteristice femeilor bătrâne.

Inferioritatea intelectuală a femeilor bătrâne se arată printr'o așa zisă miopie intelectuală: ele esagerează nimicurile, sânt econoame când nu trebuie, diminuarea suggestibilității prin predominarea auto-sugestiunei, etc.

Möbius mai crede că este ușor a trage o linie de demarcațiune între acest din urmă stadiu și adeverata timpenie patologică.

Am resumat aceste idei dintr'o scriere a dlui dr. Möbius, profesor de boale mentale la facultatea de medicină din Lipsca. E o autoritate științifică cu care nu eș putea discuta chestiuni așa de subtile. Înse modul cum dsa discută și vrea să dovedească inferioritatea intelectuală a femeii, arată totodată unilateralitatea bărbatului, fie el chiar un savant de notorietate europeană.

LIA MĂGURA.

SALON.

Serbările de la Șimleu.

Doze scrisori.

Începem continuarea raporturilor noastre de la adunarea generală din Șimleu a Societății pentru fond de teatru român, cu publicarea a două scrisori importante adresate comitetului Societății și cetite în ziua a doua a adunării.

Iată-le :

Nr. 3447—1901.

Onoratalui comitet al Societății pentru crearea unui fond de teatru român în Brașov.

La prețiosul apel din 12 iunie 1901, din cauză că nu voi putea fi de față la adunarea generală a Societății, ce se va ține în anul acesta în 1—3 august la Șimleul Silvaniei, — îmi iaș voce a exprima părerea mea într'acolo, că încă nu a sosit timpul, ca să se ducă în deplinire § 21 din statutele Societății.

Pe lângă cari am ramas cu deosebită stimă.
Blaș, la 13 iulie 1901.

VICTOR MIHÁLYI
mitropolitul de Alba-Iulia.

*

Prea onorate domnule secretar !

Referitor la înființarea teatrului, am onoare a ve comica următoarea părere :

Eu țin capitalul adunat pentru fondul de teatru cu mult prea mic, decât să fim în stare cu acela a ridică un edificiu teatral — și a ține în activitate o trupă teatrală macăr cât de mică; ori ce vom face, dar nici când nu va fi permis a atacă capitalul fondului, căci altcum periclităm viitorul teatrului; — fie trupa stabilă, fie ambulată, nici când nu va putea esista fără subvențiune continuă, și spre asigurarea acestei subvențiuni trebuie să servească interesele fondului, — deci să nu grăbim cu înființarea teatrului până nu se va urcă fondul la o sumă mai mare, pentru că în cazul, când n'ar fi suficiente interesele capitalului pentru acoperirea subvențiunei recente, publicul nostru n'ar fi în stare separat a veni întru ajutor cu sprijin material, și ne-am espune numai unui fiasco.

Societatea trebuie să funcționeze și mai departe și să lucreze pentru sporirea fondului în modul de până acum și pe baza statutelor actuale; acum cel mult s'ar putea modifica statutele astfel, că în locul §-lui 21 să se pună acea dispozițiune, că Societatea e îndreptățită a înființă teatru și a susținea și subvenționa o trupă teatrală stabilă și ambulată; statutele modificate trebuie subșternute ministrului spre aprobare, Societatea apoi poate esecută aceasta dispozițiune statutară atunci, când va află posibil, adevă când venitele fondului vor fi așa de mari, ca numai din acelea să poată esista o trupă teatrală.

Timișoara la 2 iulie 1901.

Cu deosebită stimă :

EMANUIL UNGURIANU.

Raportul general al comitetului.

(Fine.)

La adunarea generală de la Abrud s'au făcut membri fondatori ai Societății noastre următorii: „Auraria“, cassă de economii, dr. Laurențiu Popp, avocat, Mihail Cirlea, notar publ. reg., „Concordia“, societate minieră, Ana Adamovici, proprietară, „Arama“, societate minieră (Sf. Treime), „Detunata“, cassă de economii, „Harmonia“, societate minieră. Toți acești membri se află cu sediul în Abrud și au solvit la cassa Societății noastre suma de câte 200 cor. Afară de aceștia s'au mai făcut membri fondatori în adunarea generală de la Abrud dl dr. Aurel Novac, avocat în Biserica-Albă, cu suma de 400 cor., Ioanichie Neagoe, paroc gr. or. român în Petrovoselo cu suma de 200 cor., „Doina“, cassă de economii din Cămpeni cu 200 cor., dl dr. Basiliu Preda, avocat în Cămpeni cu 200 cor.

Membri ordinari pe viață s'au inseris la adunarea generală de la Abrud următorii: Ana Filip, ved. adv. Alexandru Filip în Abrud, dr. Enea Dria, avocat în Orăștie, dr. Alexandru Borșia, medic în Abrud, Candin David, proprietar de mine în Abrud (Bucium-Cerbu), Constantin Cothișel, paroc gr. or. român în Certege, Rubin Patița, avocat în Alba-Iulia, Teodor Pașca, primar comunal în Scărișoara. Toți acești noi membri pe viață ai Societății au solvit taxa de câte 100 cor.

Acestor membri fondatori și pe viață li s'au trimis diplomele prescrise. Toți membri fondatori și pe viață ai Societății noastre până la aceasta adunare generală, precum și toți membri ordinari din anul 1900—1901 sunt induși în cărțile respective ale membrilor. Toți dnii, cari s'au făcut membri ai Societății la adunarea generală de la Abrud, sunt induși în protocolul adunărilor generale după procesul verbal luat în ședința II-a din acea adunare. Despre membri fondatori, pe viață și ordinari înscriși până acum pe anul 1901—1902 ve raportează cassarul Societății, iar despre membri înscriși cu ocaziunea prezentei adunări generale, ne va face raport comisiunea, ce veți esmite-o în scopul acesta din sinul dvoastre. Membri Societății fondatori, pe viață și cei ordinari în anul 1900—1901 sunt publicați pe paginile din urmă ale Anuarului din acest an al Societății.

Ne-a fost o deosebită plăcere a ve putea raporta despre acest spor în numărul membrilor noștri fondatori, pe viață și ordinari. Cu atât mai mare ne este înse durerea, când suntem siliți să ve vestim perderile, ce le-a suferit Societatea noastră în decursul anului acum espirat. În anul acesta moartea a răpit din mijlocul nostru doi membri fondatori, pe octogenarul meritos Iosif Popp de Șomeuta-mare și pe mult regretatul Eugeni de Mocsonyi, demn membru al acestei ilustre familii românești.

Biografiile acestor membri fondatori ai Societății noastre s'au publicat deja în Anuarele precedente. Dintre membrii ordinari ai anului trecut a decedat Constantin de Steriu, mare proprietar în Brașov. Fie-le memoria binecuvântată și în veci pomnirea lor.

Onorată adunare generală !

Statutele Societății noastre în § 12 dispun următoarele: „Comitetul, unde va află necesar, va

formă din membrii fondatori sau ordinari ai Societății comitete filiale pentru promovarea scopului Societății“.

Dar' de la înființarea Societății noastre și până astăzi această dispoziție a statutelor a rămas neexecutată. Causa acestei împregăturări este nepracticitatea dispozițiunii însăși. Astfel comitetul dvoastră deja cu ani mai înainte a încercat un alt mijloc pentru de a deșteptă interesul publicului românesc pentru Societatea noastră. Ne-am ales adevărat în mai multe centre românești câte un bărbat de încredere, care în chip personal să primească asupra-și sarcina de a reprezenta în mijlocul societății, unde trăește, interesele Societății pentru crearea unui fond de teatru român. Acești bărbați de încredere până acum sunt următorii: 1. dr. Amos Frâncu, avocat în Sibiu de prezent domiciliat în Cluș. 2. dr. Pavel Oprea, prof. gimn. în Brad, 3. Dumitru Lăpădat, învățător dirigent în Seliște, 4. Gavril Precup, prof. gimn. în Blaș, 5. Augustin Nicoară, candidat de avocat în Deva, 6. Trifon Miclea, protopresbiter gr. or. român în Panceiova, 7. dr. Emanuil Ungurianu, avocat în Timișoara, 8. Sever Bocu, comptabil în Lipova, 9. Romul Verzea, preot gr. or. român în Satulung (Săcele), 10. Dr. Aurel Lazar, avocat în Oradea-mare, și 11. Vasile Podoabă, director de bancă în Cluș. Acești bărbați de încredere ai comitetului în decursul anilor au adus multe bunătăți Societății noastre. Au adunat membri, au solicitat reprezentații teatrale și peste tot au ținut viu interesul publicului românesc pentru Societatea noastră. Dar' în anul acum expirat comitetul n'a cultivat cu o intensitate mai mare legăturile sale cu acești bărbați de încredere ai șei. Causa a fost, că apropiindu-se timpul, când din Societatea pentru crearea unui fond de teatru românesc va trebui să se înființeze Societatea cu adevărat teatrală română, comitetul a prevădut, că începând cu această adunare generală din centrul Silvaniei, activitatea lui va trebui îndreptată în alte direcțiuni și astfel a creșut, că este de prisos a bătuci căile vechi, ci mai vârtos a început a-și îndreptă privirile spre modalitățile viitoare ale înființării teatrului român.

Comitetul dvoastre încă în anul 1897 a inițiat publicarea unei Bibliotecii teatrale cu scopul să ușureze puțința de a se da reprezentații teatrale printre Români. Astăzi această bibliotecă teatrală se compune din 8 numeri, cari sunt următorii: Nr. 1 „Soare zu ploaie“, comedie în un act și „Prolog“ de Iosif Vulean, prețul 20 cr. Nr. 2 „Idil la țară“, comedie într'un act de Juin și Flerx, localisată de Maria Baiulescu, prețul 20 cr. Nr. 3 „Biletul de tramway“, comedie într'un act de Grigorie Mărunțeanu, prețul 15 cr. Nr. 4 „Un om buclucaș“, comedie într'un act de Michel și Labiche, localisată de Maria Baiulescu, prețul 20 cr. Nr. 5 „Trei doctori“, comedie într'un act, din limba germană, localisată de Virginia A. Vlaicu, prețul 20 cr. Nr. 6 „Pălăria ceasornicarului“, comedie într'un act după Mme Girardin, localisată de A. G. N., prețul 25 cr. Nr. 7 „Unde dai și unde creapă“, comedie în 2 acte de Alexandru Cosmar, localisată de Iulius Popescu, prețul 25 cr., și Nr. 8 „Pentru ochii lumii“, comedie în 2 acte de Labiche, localisată de Gil, prețul 25 cr.

Această Bibliotecă teatrală apare în editura dlui librar editor Ioan I. Ciureu din Brașov sub îngrijirea vicepreședintelui Societății noastre dl Virgil

Onițiu. Ea se va continua în chipul de până aci până la 10 broșuri, iar apoi comitetul pe baza esperiințelor făcute cu piesele publicate va chibzui asupra modului de continuare a acestei lucrări.

Se știe, onorată adunare generală, că la Orăștie s'a hotărât publicarea unui Anuar în fiecare an din partea comitetului. Comitetul a răspuns acestei îndatoriri și de atunei an de an a scos câte un Anuar al Societății. Anuarele acestea au fost foarte bine apreciate de publicul nostru românesc și ele au devenit chiar un modest organ literar între noi. În anuarele acestea, afară de lucrurile oficioase, s'au publicat mai multe studii interesante din punct de vedere al teatrului. Anuarul IV pentru anul 1900—1901, cel din urmă, pe care l-a redigiat secretarul de acum al comitetului, stă aci la dispozițiunea dvoastre.

Prin pregătirea, convocarea și ținerea prezentei adunări generale, comitetul dvoastre a îndeplinit cele cerute prin § 7 al statutelor Societății, care prescrie, ca în fiecare an să se țină cel puțin una (o) adunare generală.

În chipul acesta comitetul dvoastre a îndeplinit toate îndatoririle sale impuse prin dispozițiunile statutelor și prin hotărârile adunărilor generale de mai înainte.

Ni s'a impus înse, onorată adunare generală, o specială îndatorire la Abrud. În ședința II-a din acea adunarea sub punctul IV a protocolului s'a adus următorul decis: „Comitetul Societății este invitat să chibzuiască mijloacele de trebuință, pentru ca după puțință mai curând să se poată realiza tendința esențială a statutelor Societății, de a înființa adevăratul român în mijlocul poporului nostru“. Astfel considerând, că fondul Societății teatrale este deja în măsură de a putea suportă cheltuielile pentru începuturile lucrărilor de lipsă la înființarea teatrului român, considerând mai departe, că publicul românesc de mai mulți ani cere cu insistință începerea acestor lucrări, considerând, că statutele Societății noastre prevăd convocarea unei adunări generale anume pentru deliberarea înființării teatrului, comitetul dvoastre în ședința sa a IV-a din 30 mai (12 iunie n.) 1901 sub punctul II al protocolului, a decis a pune în programul zilei prime din adunarea generală de acum propunerea de a se convocă pentru anul 1902 o adunare generală, care să desbată chestiunea înființării teatrului român. Această propunere o înaintăm deosebit onoratei adunări generale. Având în vedere însemnătatea acestei chestiuni, biroul comitetului a adresat la timpul sevă cătră toți membri Societății o hârtie deosebită, prin care li se atrage atențiunea asupra acestei chestiuni și sunt rugați a se prezenta pentru deliberarea afacerii la această adunare generală. Tot în vederea acestui punct al programului adunării acesteia secretarul Societății a publicat un studiu referitor la înființarea teatrului nostru în Anuarul ultim al Societății.

În chipul acesta ne-am nisuit, onorată adunare generală, să îndeplinim toate datorințele noastre și după puteri să îngrigim de prosperarea Societății, în a cărei frunte ne aflăm. Ca încheere, împlinindu-se al doilea trieniu, de când am fost chemați să conducem această frumoasă întreprindere culturală a poporului nostru, mulțumim din tot sufletul nostru pentru încrederea, ce ne-a arătat-o până aci

Societatea pentru crearea unui fond de teatru român și ne rugăm, ca, luând la cunoștință acest raport al nostru, să binevoiți a da comitetului absolut pentru activitatea sa până în ziua prezentă.

Din ședința comitetului ținută în Brașov în 24 iunie n. 1901.

VIRGIL ONIȚIU m. p.
vicepresident.

VASILIE GOLBIȘ m. p.
secretar.

***

Toasturi de la banchet.

Iosif Vulcan.

Domnilor și doamnelor,

Când priviam frumoasa adunare de astăzi, fețele aprinse de bucurie, entuziasmul care a cuprins pe toți, — me simțiam înălțat în sferile fericirii înalte, căci tot ce vedeam în gîr de mine îmi spunea că poporul acesta, neamul românesc, are viitor.

Un popor care la o serbare culturală se intrunește în numer atât de mare, încât aproape întregul element românesc din patrie este represintat; unde tinerii aduc căldura iluziunilor sfînte și bătrânii cumpeneala judecății aședate; unde bărbații și femeii, în armonie încântătoare, formează o splendidă ghirlandă de sprijinitori ai înaintării intelectuale: un astfel de popor probează în fața lumii că are putere de viață, că vrea să trăiască.

Și cum să nu se creadă datorii a vini toți a-și da partea cea mai bună a sufletului? Cum să nu-și deschidă punga bogatul să dăruiască cu mâna plină, cum să nu jertfească bucuros săracul din ceea ce a agonisit cu sudoarea feței sale, cum să nu vină cu suris pe buze și văduva obidită să-și dea obolul: când scopul care cere sprijinul e atât de sublim? când vorba e de a salvă comoara cea mai scumpă? când trebuie să contribuim pentru poleirea limbei noastre, — căci o limbă avem, pentru ea trăim și murim.

Poleirea limbei, aceasta e una din inscripțiunile cari fălăie pe steagul arborat de Societatea noastră; aceste vorbe ne-au atras dragostea, ajutorul și entuziasmul poporului pretotindenii pe unde ne-am dus să le propovăduim.

Ca un vis frumos îmi reapar în memorie acele zile neuitate, acele serbări entusiaste, căci unde amîm implântat steagul nostru, acolo numai decât a izbucnit izvorul unei serbători naționale-culturale.

În părțile banatice, pe la Oravița și Lugos, am fost felicitați cu cântece și corurile vocale au emulat intru a ne încântă. Și când am cutrierat pusele, la marginea extremă a elementului românesc, am fost întimpinați de acordurile Deșteaptă-te-î Române. În Transilvania ne-a salutată jocul călușerilor de la Orăștie, storcîndu-ne lacrimi de bucurie. La Seliște, raiu pămîntesc, deșteptăciunea poporului ne-a ridicat pe platurile mândriei naționale, unde am avut drept altar frumuseța de selișteancă. Anul trecut, în Munții-Apuseni, arcuri de triumf și banderii ne-au așteptat, trăsurile noastre au fost inundate de flori, entuziasmul a cutremurat pămîntul, câtă vreme munții bubuiau... Mult timp par că tot mai simțiam bubuitul acela, de și nu mai eră decât palpitarea inimii noastre...

Iar aici vedem în gîr de noi tot Sălagiul, în frunte cu bravii sei conducători, bătrâni întineriți și tineri cu inimă bărbată, făcînd Societății noastre o splendidă primire, o adunare menită să fie epocală prin hotărîrea ce are să ia...

E mare serbătoarea noastră de azi. Toți suntem veseli că putem să ne dăm concursul pentru afirmarea culturii naționale.

În mijlocul bucuriei noastre, când după vechiul obicei a venit rîndul să închinăm, suntem datorii s'aducem tributul devotamentului nostru Prea bunului nostru Monarch, sub a cărui înțeleaptă și părintească stăpînire ni s'a deschis și noue Românilor calea spre progresul cultural.

Majestatea Sa împăratul și regele nostru apostolic Francisc Iosif I la mulți ani să trăiască!

*

Vicariul Alimpiu Barbolovici.

Poartă popoarele și domnitorii luptă cu arme de calibru nou făurite în arsenale străine, folosesc manevre înșelătoare și varsă sângele a mii și mii de vieți omenești pentru ocuparea unei țări, sau petec de pămînt și pentru de a desbrăcă pe om — aceasta miniatură a perfecțiunilor divine — de cel mai prețuit don al Creatorului care-î imprimă tipul lui Dumnezeu — de podoaba libertății, și spre a-l lăntui în cătușile selăviei avilitoare de demnitatea omenească și nădușitoare de schinteia dumnezeirii, iar sub copita vandalismului pieră și rădăcina ierbei din câmpul poporului subjugat: Inse cununile împletite din laurii stropiți cu cîngele isvorit din inima libertății ucise, s'au vestețit între stîncile mucedale ale esiliului.

Dar azi — în secolul luminelor — poartă popoarele și o luptă mai corespunzătoare demnității și misiunii omului, lupta pe câmpiile științelor cu armele spirituale împrumutate din arsenalul inimii și a ingeniului; nu roșesc sânge, nici ard cu foc ogoarele popoarelor macelărite; ei cu sudorile scumpe stoarse din inima și ingeniul atleților culturii fertilizează câmpul cultural al popoarelor, dau sbor elanului spiritului libertății pe aripele științei, căldura soarelui științei topește de pe spiritele popoarelor cătușile neștiinței celea rușinoase și degradatoare de frumuseța omului și razele-î binefăcătoare luminează carierele vieții conducătoare la portul destinațiunii sublime a omului.

Cununile împletite prin posteritatea recunoscătoare din meritele nevestețivire ale atleților culturii, se păstrează în panteonul nemuririi numelui popoarelor.

Serbătoarea de azi este dedicată întru onoarea campaniei culturale inaugurată prin ilustra Societate întemeiată pentru crearea unui fond de teatru român. Închin poculul inimii mele undulant de sentimente pie și înalte pentru preaveneratul comitet al acestei Societăți mărețe, pentru atleții conducători ai oastei culturale a Thaliei române și rog pe Părintele îndurării să încoroneze cu învingere steagul purtat prin acești atleți, până când — spre eternizarea numelui român în analele culturale ale popoarelor Europei civilizate — îl vor putea implântă pe panteonul nemuririi popoarelor. — Atleții Thaliei române intru mulți și fericiti ani să trăiască!

*

Andrei Cosma.

Doamnelor, domnilor!
Venerați oaspeți.

Foarte arare-ori ni se dă ocaziunea plăcută, ca să putem salută atăția oaspeți destinați din toate părțile locuite de Români ale acestei patrii. Șcim prea-

bine, că dvoastre n'ați venit la noi de dragul Sălăgenilor și nu singur pentru a ve desfătă în frumseța acestor plăuri romantice, ci mânați de interesul și însuflețirea pentru sântenia cauzei culturale a poporului român. Ați binevoit a veni, ca din incidentul serbătorilor de astăzi noue Sălăgenilor să ne dați mână de ajutor, ca pe fruntea Thaliei române, pe care suntem fericiți a o găzdui cu acest privilegiu, să împletim o cunună cât mai splendidă; fruntea ei senină să o impresorăm cu o aureolă cât mai lucitoare.

Din razele strălucitoare, ce dvoastre distinși oaspeți dați pentru compunerea acelei aureole, un atom se reflectează, se revarsă și asupra sălăgenilor. Pentru acest onor primiți espresiunea simțemintelor noastre de grațitudine.

Ați adus cu dvoastre o căldură tropicală, — căldură ferbinte nu numai fizicală, ci și spirituală. Căldura spirituală, ce respândiți peste plăurile Sălăgiului în permanență va încălzi inimile Românilor sălăgeni pentru a-și iubi limba și neamul, — i va însufleți spre a lucra totdeauna la propagarea culturii naționale, — i va încuragi spre a se arăta demni discipuli ai zeloșilor bărbați, cari cu rară dibăcie conduc destinele „Societății pentru fond de teatru român“.

Închin întru sănătatea dvoaste, doamne și domni oaspeți, și mulțumindu-ve înc' odată pentru onorul, ce pe lângă mari sacrificii ați adus cauzei, doresc, ca ducend din Sălăgiu amintiri plăcute în deplină sănătate să ve rentornați la caminele dvoastre și pentru înaintarea cauzei, ce serbătorim astăzi, să trăiți la mulți, fericiți ani!

*

Vasilie Goldiș.

Iubiți frați și surori!

Am auzit aseară cântecul dușos:

Plângi copile, plângi, cum simți,
C'am rămas fără de părinți!

Și s'a umplut de îndușoare inima mea. Fără de părinți e bietul popor românesc, străin în țara lui, sărac în țară săracă. Cei ce ar trebui să-i fie părinți, îi sânt dușmani, vai, ce orfanî sântem în moșia părinților noștri. Jalea imi aduse aminte durerosele șire ale celui mai mare bard român:

De la Nistru pân' la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s'a,
Că nu mai poate străbate,
De-atâta străinătate!

În larma veselă a sării de cunoștință sufletu-mi plângea cu dușoșia arcușului, plângea soartea tristă a neamului, pe care atât de mult îl iubesc. O, Române sêrmene, părăsit mai ești de bunătate pe pământ.

Dar' cum stam cufundat în gânduri și cu fruntea încrețită de necaz, un voinic de fieur se apleacă spre mine și-mi șopteșce cu timbrul mândriei în ton: „Craiu Sălăgiului!“ Ridic pleoapele și vîd. Mândru, frumos și înalt, cu fruntea ridicată pășeșce printre frați un Român. Îl cunoașce toată lumea românească: badea Gheorghe!

„Craiu Sălăgiului?“ Și sântem orfanî? Când avem și crai! O nu, nu este orfan neamul românesc.

Și de nu am avea părinți, ce viețuesc, ne întorcem la mormintele strămoșești și din șoaptele frunzelor, ce inverdeșce printre gliile lor, auzim cuvântul conducător.

Dar' cum să fim noi orfanî! E între voi glasul conducătorului. Că aici în pământul Sălăgiului vostru zac în vecinică odihnă osămintele geniului, care în viață a purtat numele lui Simion Bărnuț. Sânt în pământ cele pămîntești, dar' în viață și în sufletele noastre e sufletul lui Bărnuț și vecinică conducătoare este pentru poporul românesc evangelia mărturisită de acest rege al minții și al iubirii de neam pe Cîmpul, ce se numeșce „al libertății“, evangelia ce o mărturisim: „libertate fără naționalitate este moarte pentru noi“.

Cuvintele acestea sânt părinții noștri și mormântul lui Bărnuț e farul, care luminează în veci căile gliioase ale nemuritorului popor românesc.

Nu sântem orfanî. Că din sufletele celor morți răsărit-au neamului nostru un șir de părinți iubitori și buni. Iată-l, uitați, cum stă vesel și neînfrânt, „craiu Sălăgiului“, badea Gheorghe, mai voinic și mai verde, de când a eșit din temnița, prin care au voit să-i ia zborul însuflețirii. Și-l vedeți între noi pe „popa Lucaciū“, care mișcă noroadele cu glasul seū nebiruit și în inima sa cuprinde un neam întreg, că e ocean iubirea lui pentru neamul seū asupra. Colo, iată, Gerasim Domide, pe care iubirea nefățărită a neamului, cu tot necazul celor reși și tirani, tocmai acum, în toful veseliei noastre, din popă l-a făcut protopop.

Avem conducători. Badea Gheorghe, popa Lucaciū, Domide protopop să trăiască!

***

Depeșe de felicitare.

(Urmare și fine.)

Vêrșeș. Iosif Vulcan, presidentul Societății teatrului. Inteliginta din Vêrșeș și gîur salută cu căldură reprezentanța Thaliei române și-i doreșce deplinul succes. Dr. Petru Zepeneag, dr. Nicolae Popovici, dr. Aureliū Novac, Ioan Maniū, Paul Corcea, Avram Corcea, Victor Fineu, Iacob Botoș, Adam Barbu, Simeon Șchiop.

Șomcuta-mare. Iosif Vulcan. Dacă toți vom fi un cuget și vom da mână cu mână, falnic are să triumfe mândra Thalie Română. Neputend noi luă parte, ve dorim succes deplin. Pentru scopul adunării, goliți pocal de vin. Nilvan, Serb, Colceriu, Butean, Elie Pop, Iuliū Leményi, Blaga, Marcu, Micu, Dragoș, Ghețe.

Brețou. V. Goldiș. Întruniți la adunarea despărțemintului Astei al Treiscaunelor, felicităm adunarea. Coltofean, Banciū, Bogdan.

Lugoș. Domnului Iosif Vulcan president. Românii lugojeni însuflețiți pentru arta teatrală, salută Societatea care a făcut progres strălucit sub conducerea domniei voastre și dorindu-ve succes, ve asigură și pe viitor de tot sprijinul. Iulian Ianculescu, dr. George Popovici, Nicolae Birescu, Coriolan Bredicean, Mandu, dr. Dobrin, dr. Petrovici, dr. Maior, dr. Jurca, dr. Barbu, dr. Isidor Pop, dr. Vălean, Baldich, Ioviția, Iosif Iorga, dr. Nea Caius Bredicean, Tiberius Bredicean, Cioloca, Vidu, Vasile Jurca, Liuba, Proștean, Virgil Pop, Cimponeriu, Coriolan Birescu, Nicolae Proștean, Franțiu, Constantin Ignea.

Bran. Președinte Vulcan. Salutăm adunarea fondului de teatru, urându-i deplin succes. Familia Iosif Pușcariu.

Deș. Iosif Vulcan president. Salutăm adunarea fondului de teatru, dorind ca Thalia română în scurt timp să aprindă facla sa civilisatoare. Dr. Mihali, Herman, Gradovici, Maniu, Pop, dr. Cherecheș, dr. Barbul, dr. Micșa, dr. Șliam, dr. Sorban, Dima, Bercean, Bodeu, Victor Pop, Iuliu Pop, Muste, Vasile Pop, Sădean, Noy, Ciupe, Oprea.

Halaș. Prof. Trif. Adunării teatrale dorim splendid succes. Familia Görög.

Orăștie. Presidiul Societății teatrului român. Adeverații activiști ai cauzei române salută din inimă frățească pe cei mai activi în ale Thaliei Române. Primiți felicitările unei izbânde reale. Pentru partidul adevărat activ, Dr. Muntean.

Sebeșul-săsesc. Vulcan. Dorim izbândă. Trăiască Teatrul Român. Reuniunea meseriașilor din Sebeș. George Talar v.-pres.

Poiana-sarată. Andrei Cosma. Felicităm adunarea și dorim realizarea scopului. Dr. Mihali, dr. Ciută.

Lipova. Vulcan președinte. Românii din Lipova felicită adunarea generală a fondului pentru teatru național, dorind succes deplin -- realizarea și inactivarea cât mai curând (nedescifrabil.) Protopopul Hamsea, preotul Cimponeriu, dr. Halic, Iuniu Bușici, Sporea, Draia, Ivanovici, Dimitrie Roșu, Stefanescu (și alte nume nedescifrabile.)

Arađ (serisoare.) Onorate domnule președinte! Splendidă adunare! Regret că nu pot participa în persoană, cu sufletul și inima sunt între dvoastre și salut cordial adunarea generală a Societății pentru crearea Teatrului Român. Dorește din suflet ca idealismul teatrului român să fie în vecei nemuritor și să se realizeze cât de curând. Totodată ve rog ca să me primiți și înscrieți, trecându-me dintre membrii pe viață în numărul membrilor fondatori. Să trăiască adunarea generală, trăiască comitetul, trăiască neobositul muncitor pe terenul culturii naționale venerabilul președinte Iosif Vulcan. Cu toată stima Georgiu Lazaru.

Cine a mai fost la Șimleu.

Lista ce publicarăm despre cei ce au luat parte la serbările de la Șimleu, mai avem s'o completăm că au fost de față și dl Demetriu Suciu, director executiv al „Sălăgenei” din Jibou; dl dr. G. Gyurko, avocat tot acolo, eu dna n. Nilvan.

Presa despre adunarea din Șimleu.

Toate ziarele românești din patrie au publicat raporturi lungi despre serbările culturale de la Șimleu, scrise de corespondenți anume trimiși acolo.

Aceste raporturi, apretând însemnătatea intrinsecă și constatând succesul obținut, sunt unanime în a face elogii fraților sălăgeni cari și cu prilejul acesta s'au purtat atât de brav.

Luăm act cu mulțumire de zelul ce presa noastră a dezvoltat și cu ocaziunea aceasta; iar în numerele viitoare vom informa publicul nostru în detaliu despre felul cum s'a manifestat zelul acela,

reproducând esența apretărilor făcute, pentru ca astfel să dăm o iconă fidelă a impresiunilor produse.

Presa maghiară la rândul ei s'a ocupat și ea de adunarea noastră culturală de la Șimleu. Aproape toate ziarele mari din Budapesta, ba și unele din provincie au scris din incidentul acesta articoli de fond, iar altele au publicat informațiuni. Regretăm iuse din inimă, că tot ce au scris a fost inspirat de considerații politice intolerante, o flagrantă contradicție a enunțurilor de altă-dată, cari spun că noi ne putem cultiva liber limba -- Vom informa publicul nostru și despre asta.

Au scris și unele ziare germane, toate obiectiv și unele apărându-ne, precum vom vedea cu alta ocazie.

Toate aceste arată că ideea ce urmărește Societatea pentru fond de teatru român, a atras atențiunea țării întregi.

E vremea ca și publicul românesc să-și dea sprijinul.

Asociațiunea în Bihor.

Despărțământul Oradea-mare al Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român își va ține adunarea generală cercuală în comuna Bratca la 8 septembrie n. (26 aug. v.) 1901 d. m. la 3 $\frac{1}{2}$ ore în localitatea școlii de acolo, la care se invită toți membrii fondatori, onorari, ordinari și ajutători, precum și toți sprijinitorii culturii poporului român.

Programul: 1. Deschiderea adunării. 2. Raportul comitetului. 3. Raportul casarului. 4. Alegerea a 3 comisii toate din câte 3 membri: a, pentru cenzurarea raportului comitetului; b, pentru cenzurarea raportului casarului; c, pentru înscrierea membrilor noi și încassarea taxelor. 5. Disertațiune înscinuată cu 8 zile înainte la președinte. 6. Deliberare asupra rapoartelor comisiunilor alese sub a, b, c, p. 4. 7. Statorirea bugetului anual pentru trebuințele despărțământului. 8. Eventuale propuneri. 9. Alegerea directorului și comitetului cercual pentru noul period. 10. Alegerea a 2 delegați pentru adunarea generală a Asteii. 11. Încheierea adunării.

Oradea-mare, din ședința comitetului ținută la 17 august n. 1901.

NICOLAU ZIGRE m. p.
președinte

ANDREI HORVATH m. p.
secretar.

Aflăm că cu ocaziunea aceasta tinerimea română studioasă de pe Valea Crișului-repede va aranja un concert însoțit de petrecere cu dans.

Căldarul săptămânei.

Dum. XII. dela Rosalii, ev. dela Matei c. 19, v. 79, gl. 3, a inv. 1.

Diua sept.	Căldarul vechiu	Căld. nou
Duminecă	12 M. Fotie	25 Ludovic
Luni	13 C. Maxim	26 Samuil
Marti	14 Prof. Micha	27 Iosif Calas,
Mercuri	15 (+) Adorm. Preac.	28 Augustin
Joi	16 M. Diomed	29 Tăi. c. s. Ioan
Vineri	17 M. Miron	30 Roza
Sămb	18 M. M. Flor si Laur	31 Raimund

Proprietar, redactor răspundător și editor: IOSIF VULCAN. (STRADA ALDÁS NR. 296 b.)